

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

CURRENT SOCIAL POLICY ISSUES IN UKRAINE

Тернопільська В.І.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та технології соціальної роботи,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Бакуліна О.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, фінансів та оподаткування,
Житомирська філія Університету державної фіскальної служби України

Ternopil'ska Valentina

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Theory and Technology of Social Work
National Pedagogical Drahomanov University

Bakulina Oksana

Ph.D., Associate Professor
of Department of entrepreneurship, finance and taxation,
University of the State Fiscal Service of Ukraine (Zhytomyr branch)

У статті розглянуто сутність категорії «соціальна політика», її теоретичні аспекти, три її рівні: державний, регіональний, місцевий. Обґрунтовано необхідність її розвитку в Україні. Розглянуто функції соціальної політики: забезпечення соціальної стійкості та соціальної безпеки суспільства; забезпечення суспільством і державою необхідного й достатнього рівня соціальної захищеності населення. Зазначено, що основними цілями соціального розвитку має бути: забезпечення стійкості та здатності уразливих груп населення протистояти різкому зниженню добробуту в результаті різних шоків; справедливість для малозабезпечених верств населення через захист від бідності та надання рівних можливостей; можливість для всіх через розвиток людського капіталу та підбір більш продуктивної зайнятості.

Ключові слова: держава, соціальна політика, соціальна стійкість, соціальна безпека, соціальна захищеність.

В статье рассмотрена сущность категории «социальная политика», ее теоретические аспекты, три ее уровня: федеральный, региональный, местный. Обоснована необходимость ее развития в Украине. Рассмотрены функции социальной политики: обеспечение социальной устойчивости и социальной безопасности общества; обеспечение обществом и государством необходимого и достаточного уровня социальной защищенности населения. Отмечено, что основными целями социального развития должны быть: обеспечение устойчивости и способности уязвимых групп населения противостоять резкому снижению благосостояния в результате различных шоков; справедливость для малообеспеченных слоев населения через защиту от бедности и предоставление равных возможностей; возможности для всех через развитие человеческого капитала и подбор более продуктивной занятости.

Ключевые слова: государство, социальная политика, социальная устойчивость, социальная безопасность, социальная защищенность.

The article deals with theoretical and methodological aspects of the formation and functioning of a successful social policy of the state. The essence of the category "social policy" in modern science is investigated. Social policy is defined as a specific activity of the state aimed at identifying, meeting and matching the needs and interests of citizens, social groups, territorial communities and promoting social stability in society. The structure of social policy, which includes three levels: state, regional, local, are outlined. Social policy is defined as a specific activity of the state aimed at identifying, meeting and matching the needs and interests of citizens, social groups, territorial communities and support of social stability in society. The functions of social policy are considered: ensuring social stability and social security of society; providing the society and the state with the necessary and sufficient level of

social protection of the population. The main goals of social development are outlined: ensuring the resilience and ability of vulnerable groups to withstand the dramatic decline in well-being as a result of various shocks; ensuring justice for the poor through the protection of poverty and equal opportunities; providing opportunities for all through the development of human capital for children and adults, and for more productive employment for men and women. The volume of state expenditures on social protection and social security is analyzed. It has been established that, despite the positive dynamics in increasing the expenditures from the consolidated budget for social protection and social security, the existing system needs to be radically changed and improved. Achieving these goals requires a concerted effort by public and private actors across many sectors, including the development of the social services market. The main problems related to the formation of social policy of Ukraine as the basis of social development of the population are identified. The latter testifies to the need for effective social policy, which will ensure not only a high standard of living, social standards and guarantee social protection of the population, but also the foundation of social development.

Key words: state, social policy, social stability, social security, social protection.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Формування соціально орієнтованої економіки, реалізація права кожного громадянина вільно брати участь у всіх сферах соціально-економічного, трудового, духовного життя суспільства, гарантування його соціальної безпеки забезпечуються завдяки функціонуванню успішної соціальної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання соціальної політики та її ефективного функціонування розглядалися у працях А. Александрової, О. Бакуліної, Н. Борецької, Я. Жаліла, М. Кравченко, Е. Лібанової, О. Макарової, А. Новікової, В. Роїк, П. Спікер, В. Скуратівського, І. Хендшель, В. Якимець та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на наявність наукових досліджень у сфері соціальної політики, на науковому рівні в Україні таких досліджень небагато. З огляду на це, постає необхідність у систематизації наукових та практичних знань щодо формування соціально орієнтованої соціальної політики в Україні та визначення основних актуальних проблем соціальної політики.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження сутності соціальної політики, її теоретичних аспектів, аналіз чинників, що впливають на її розвиток, та визначення перспективних напрямів розвитку соціальної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціальну політику визначаємо як специфічну діяльність держави, спрямовану на виявлення, задоволення та узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад та підтримку соціальної стабільності в суспільстві. З огляду на це, необхідно провадити активну соціальну політику держави, яка сприяє формуванню економічної незалежності людини, всебічному розкриттю, самореалізації її сутнісних сил, творчого потенціалу, постійній підтримці потенційно активних

членів суспільства, відповідним умовам для їхньої праці, повсякденній діяльності та забезпеченню належного рівня життя тих, хто через непрацездатність чи інші життєві обставини не має достатніх засобів до існування.

Соціальну політику у вузькому сенсі слід розглядати в контексті соціального адміністрування. Держава надає комплекс заходів населенню в напрямках зайнятості та соціального захисту, охорони здоров'я й освіти.

Соціальна політика як система управлінських, регулятивних, саморегулятивних способів і форм діяльності суб'єктів, сукупність принципів, рішень і дій, які втілюються у соціальних програмах і соціальній практиці з метою задоволення соціальних потреб, збалансування соціальних інтересів людини, соціальних груп суспільства, досягнення соціальних цілей, вирішення соціальних завдань, формування соціальних цінностей окреслюється вченими у широкому сенсі [5].

Однією з головних функцій соціальної політики є забезпечення соціальної стійкості та соціальної безпеки суспільства. Соціальна структура повинна бути стійкою та динамічною, нести в собі перспективу та потенціал якісного відновлення шляхом прогресивних реформ.

Забезпечення суспільством і державою необхідного й достатнього рівня соціальної захищеності як населення загалом, так і кожної його соціальної групи та кожного індивіда є важливою функцією соціальної політики. Зокрема, у Конституції України зазначається про право кожного громадянина держави бути соціально захищеним. Слід зазначити, що основними цілями соціального захисту має бути: забезпечення стійкості та здатності уразливих груп населення протистояти різкому зниженню добробуту в результаті різних шоків; справедливість для малозабезпечених верств населення через захист від бідності та надання рівних можливостей; можливість для всіх через розвиток людського капіталу та підбір для більш продуктивної зайнятості. З огляду на це, для досягнення означених цілей необхідні спільні зусилля державних та приватних суб'єктів, розвиток ринку соціальних послуг.

Таблиця 1

Обсяги державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення України

Показники Роки Відхилення 2018р. (+/-) до

	2010	2015	2016	2017	2018	2010 р.	2015 р.
Сума видатків із зведеного бюджету, млрд грн	104,5	176,3	258,3	285,8	309,4	204,9	133,1
у % до загальних видатків зведеного бюджету	27,7	25,9	30,9	27,0	24,7	-	-
у % до валового внутрішнього продукту	9,3	8,9	10,8	9,6	8,7	-	-

Про позитивну динаміку розвитку свідчить тенденція зростання державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення (табл. 1) [6].

У 2018 р. обсяг державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення України збільшився на 204,9 млрд грн, або на 196,1%, порівняно з 2010 р. та на 133,1 млрд грн, або на 75,5%, порівняно з 2015 р. Питома вага видатків зі зведеного бюджету в 2018 р. становила 8,7% ВВП. Разом із тим для більшої частини населення характерні бідність та низький рівень матеріального стану. З огляду на це, існуюча система соціального захисту населення потребує суттєвого вдосконалення.

Особливо суттєвим є те, що питання фінансування розвитку освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального господарства і побутового обслуговування населення переважно повинні вирішуватися на трьох рівнях (державному, регіональному, місцевому), які перебувають у безперервній взаємодії, взаємозумовлені й становлять нерозривну єдність. Соціальну політику, яка вже на етапі формування являє собою тристоронній процес розроблення взаємно погоджених принципів вирішення соціальних проблем, називають триєдиною соціальною політикою. Під цілісністю трирівневої системи ми маємо на увазі не просто суму складників структур або ж перенесення властивостей кожного складника в єдине ціле, а інтегральну структуру, що складається з частин, які знаходяться у нерозривній єдності і становлять єдність. Сполучення цих частин здійснюється за принципом системності. Системність щодо сполучення державного, регіонального і місцевого рівнів реалізується за гармонізації інтересів усіх трьох рівнів, а також за чіткого визначення їхніх пріоритетів і повноважень [3].

Загалом держава має утверджувати дієві механізми соціального забезпечення людини, її

соціальної безпеки та становлення середнього класу на адекватних ринковим вимогам засадах.

На думку А. Колота [4, с. 11], сучасна соціальна політика – це продукт розвитку людської цивілізації, інститут, що створює передумови того, щоб кожен індивід вирішував наявні соціальні проблеми не самотужки, а за допомогою потенціалу держави, підприємницьких структур, інших суб'єктів громадянського суспільства. При цьому варто також акцентувати увагу й на такому незаперечному факті, що соціальна політика у сучасному її розумінні – це не лише соціальний захист, соціальне забезпечення, а й закладання підвалин соціального розвитку. Головне, на що суспільство має чекати від реалізації соціальної політики, – це досягнення соціальних стандартів людського розвитку через освіту, охорону здоров'я, культуру та інші складники соціально-трудої сфери.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У державі необхідно створити такі механізми соціальної політики, які б сприяли вивченню, аналізу природи виникнення потреб людини, соціальних груп, окремих регіонів, суспільства у цілому з урахуванням різноманітності цих потреб. Реформування соціальної політики в аспекті підвищення соціальних стандартів для населення, житлової політики, охорони здоров'я, освіти в поєднанні з модернізацією економіки має стати основою для підвищення рівня життя громадян, консолідації суспільства та його розвитку. Слід зазначити, що соціальна політика є продуктом розвитку людської цивілізації, інститут, який створює передумови, щоб кожний індивід вирішував наявні соціальні проблеми не самотужки, а за допомогою держави.

Перспективою подальших досліджень є вивчення міжнародного досвіду формування соціальної політики та можливостей його практичного застосування в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бакуліна О.С. Соціальне підприємництво як інноваційна модель економічного розвитку суспільства. *Інтелектуальна економіка в умовах суспільних трансформацій: перспективи публічно-приватного партнерства* : матеріали III міжнар. наук.-практ. форуму, 27 червня 2017 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. Ч. 1. С. 169–171.
2. Vakulina O.S. The present position of taxation on VAT in Ukraine and EU member countries. *Topical questions of contemporary science* : collection of scientific articles. United States of America, 2017. P. 298–301.
3. Гриненко А.М. Формування цивілізаційних основ сучасної соціальної політики. *Соціально-трудої відносини: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 299–305.

4. Колот А.М. Генезис соціальної політики під впливом глобалізації та лібералізації економічних відносин. *Україна: аспекти праці*. 2008. № 1. С. 3–11.
5. Сивак А. Соціальна держава: від декларацій до втілення. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 3. С. 174–180.
6. Соціальний захист населення : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2019. 122 с.

REFERENCES:

1. Bakulina O. S. (2017). Socialjne pidpryjemnyctvo jak innovacijna modelj ekonomichnogho rozvytku suspiljstva [Social entrepreneurship as an innovative model of economic development of society]. Proceedings of the *Intelektualjna ekonomika v umovakh suspiljnykh transformacij : perspektyvy publichno-pryvathnogho partnerstva (Ukraine, Zhytomyr, June 27, 2017)*. Zhytomyr: ZNAEU, pp. 169–171.
2. Bakulina O. S. (2017). The present position of taxation on VAT in Ukraine and EU member countries. *Topical questions of contemporary science*. United States of America, pp. 298–301.
3. Ghrynenko A. M. (2014). Formuvannja cyvilizacijnykh osnov suchasnoji socialjnoji polityky [Formation of civilizational foundations of modern social policy]. *Socialjno-trudovi vidnosyny: teorija ta praktyka*, no. 2, pp. 299–305.
4. Kolot A. M. (2008). Ghenezys socialjnoji polityky pid vplyvom ghlobalizaciji ta liberalizaciji konomichnykh vidnosyn [The genesis of social policy under the influence of globalization and liberalization of economic relations]. *Ukrajina: aspekty praci*, no. 1, pp. 3–11.
5. Syvak A. (2006). Socialjna derzhava: vid deklaracij do vtilennja [The welfare state: from declarations to embodiment]. *Aktualjni problemy ekonomiky*, no. 3, pp. 174–180.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019). *Socialjnyj zakhyst naselelnja* [Social protection of the population]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo.